

UDK: 37.013

Yoqubjon FAXRIDDINOV,
Guliston davlat pedagogika instituti O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i
E-mail: magguldu2013@mail.ru

P.f.b.f.d. (PhD), dotsent Yo.Nurumbekova taqrizi asosida

IMPROVING THE DIAGNOSTICS OF PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Annotation

In this article, the general qualification requirements for the main types of professional activities of graduates of the pedagogical profile include editorial, research, spiritual and educational, organizational and managerial activities. learning was analyzed.

Key words: Diagnostics, tool, task, pedagogical activity, professional activity.

ТЕКСТ НАУЧНОЙ РАБОТЫ НА ТЕМУ «СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ДИАГНОСТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Аннотация

В данной статье общие квалификационные требования к основным видам профессиональной деятельности выпускников педагогического профиля включают редакционную, научно-исследовательскую, духовно-просветительскую, организационно-управленческую деятельность. обучение было проанализировано.

Ключевые слова: Диагностика, инструмент, задача, педагогическая деятельность, профессиональная деятельность.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORGARLIGINI DIAGNOSTIKA QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH – PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Annotatsiya

Ushbu maqolada pedagogika ta'lim soxasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari kasbiy faoliyatining asosiy turlariga qo'yiladigan umumiy malaka talablar pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-marifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyat yo'nalishlarini qamrab olib bo'lg'usi o'qituvchilar tayyorgarlik darajasini diagnostika qilish mexanizmlarini takomillashtirilishi tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Diagnostika, vosita, vazifa, pedagogic faoliyat, kasbiy faoliyat.

Kirish. Ta'lim va tarbiya jarayonining uzviyligi va uzluksizligi printsiplarga muvofiq, qadim ajdodlarimizdan avloddan-avlodga o'tib kelayotgan, an'anaga aylangan marosim, udum va hulk atvor tarzi qadriyat darajasida ezoqlanib kelinmoqda. Shunga asosan milliy tarbiya tizimining o'ziga xos ijtimoiy, pedagogik, psixologik omillari mavjud bo'lib, biz uni har bir millatga xos bo'lgan milliy xarakter xususiyatlarida ko'rishimiz mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Qadim zamonlardan o'zbek xalqining pedagogik fikr tarixi va taraqqiyotida vatanparvarlik, insonparvarlik va mehnatsevarlik fazilatlar barcha davr tarbiyasining asosini tashkil etib kelgan. Baxouddin Naqshbandiyning mashhur "Dil ba yoru, dast ba kor" shiorida ham asosiy g'oya-qalbing Ollohda, qo'ling mehnatda bo'lsin deyilgan, yani insonning kasb-hunar bilan band bo'lishi, uni qadriga etishi yuksak sharaflangan [Oshibka! Istorik sssylki ne naiden.,3].

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 10-yanvardagi 3-sonli Qarori asosida, "Oliy ta'lim yo'nalishlari mutaxassislari Klassifikatori"dagi 110000-Pedagogika ta'lim soxasi bo'yicha Davlat ta'lim standartining 1-bo'lim: 110000-Pedagogika ta'lim soxasining umumiy tasnifi bo'limining 1.4-band: 110000-Pedagogika ta'lim soxasi bitiruvchilarining kasbiy faoliyatlari tasnifida, II-bo'lim: 110000-Pedagogika ta'lim soxasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi bitiruvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan umumiy talablarining 2.1. Pedagogika ta'lim soxasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy malaka talablari; 2.2. 110000-Pedagogika ta'lim soxasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari kasbiy faoliyatining asosiy turlariga qo'yiladigan umumiy malaka talablari bo'limida bakalavriat ta'lim

yo'nalishlari bitiruvchilari kasbiy faoliyatining asosiy turlari sifatida pedagogik; ilmiy-tadqiqot; ma'naviy-marifiy; tashkiliy-boshqaruv faoliyati va shu kabilarni o'z ichiga oladi, deb belgilab qo'yilgan[1].

110000-Pedagogika ta'lim soxasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari kasbiy faoliyatining asosiy turlariga qo'yiladigan umumiy malaka talablar pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-marifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyat yo'nalishlarini qamrab oladi[Oshibka! Istorik sssylki ne naiden.].

Tadqiqot metodologiyasi. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorgarligini diagnostika qilish yuqorida ko'rsatilganidek, aynan davlat ta'lim standarti va malaka talablarida belgilangan pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-marifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyat yo'nalishlarini o'zida qamrab oladi.

Bu esa, oliy ta'lim muassasalarining pedagogik ta'lim soxasi bitiruvchilarining kasbiy faoliyatga: pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-marifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyat yo'nalishlariga tayyorgarlik darajasini diagnostika qilish mexanizmlarini takomillashtirish zaruratini keltirib chiqaradi.

Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tizimli tayyorlashning ilmiy-pedagogik asoslarini takomillashtirish fenomeni murakkab va keng qamrovli tushuncha bo'lib, unga bo'lgan yondashuvda pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-marifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyat yo'nalishlarining o'ziga xos xususiyatlari nazarda tutiladi.

Tahlil va natijalar. Xususan: Pedagogik faoliyatida: ta'lim mazmunini o'ziga xos xususiyatlarini belgilash tamoyillari va mezonlarga rioya etish, o'quv materiallarini tanlash va tizimlashtirishga tegishli zamonaviy yondashuvlarni xisobga olish, o'quv materiallarini modellashtirish;

ta'lim va tarbiya jarayonlarining tarkibiy qismlari xisoblangan maqsad, natija, mazmun, shakl, metod, vositalarning bir-biri bilan o'zaro aloqadorligi va umumiylikni xisobga olish;

yaxlit pedagogik jarayonga tegishli umumiy qonun, qonuniyat va tamoyillariga amal qilish, ta'lim-tarbiya jarayonida gnosiologik, tashkiliy, psixologik, didaktik, sotsiologik va kibernetik qonuniyatlarining o'zaro uyg'unligiga erishish;

ta'lim menejmenti bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish;

ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning asosiy va yordamchi shakllaridan unumli foydalanish, ta'lim oluvchilarning bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etish va o'tkazish;

ta'lim va tarbiyaning turli xil metodlarini, ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni oqilona tanlay olish, ijodiy yondashuv asosida metod va texnologiyalarning milliy mentalitetimizga mosligini taminlash qobiliyatlariga ega bo'lishi kerak[Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Ilmiy-tadqiqot faoliyatida: ilmiy-tadqiqot tashkilotlari va ilmiy markazlarda ta'lim yo'nalishlari o'quv rejasidagi fanlar va ularni o'qitish metodikasiga doir mavzularda tadqiqotlarni olib borishda ishtirok etish;

ta'lim yo'nalishidagi fanlarga doir ilmiy to'plamlar, maxalliy va chet el ilmiy tadqiqot yutuqlarini izlab topish va o'qib o'rganish;

xalqaro internet tizimi tarmog'ida eng yangi ilmiy yutuqlar haqidagi ma'lumotlarni maqsadga yo'nalganlarini qidirish va topish;

ilmiy-tadqiqot ishlanmalarini tayyorlash, soxaga tegishli adabiyotlar ekspertizasini amalga oshirishda qatnashish;

ma'lumotlar bazasini tuzish, qayta tayyorlash, mavzuga doir ilmiy ma'lumotlarni tizimli taxlil qilishda ishtirok etish;

tadqiqot natijalari va ishlanmalarni amaliyotga tatbiq qilishda ishtirok etish qobiliyatlariga ega bo'lish.

Ma'naviy-ma'rifiy faoliyatida: ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni rejalashtira olish, uni tashkil etish metodikasini chuqur egallash, o'quvchilarda mafkuraviy va axborot xurujlariga qarshi immunitetni yuzaga keltirish metod va texnologiyalarini bilish; o'quvchilar ongiga milliy istiqlol g'oyasini singdirish; globallashuv va mobillashuv sharoitida kechayotgan jarayonlarda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni va ta'siri haqida zaruriy tushuntirish ishlarini olib borish; maxallalarda yoshlar bilan ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalari bo'yicha individual suhbatlarni tashkil etish va o'tkazish; milliy urf-odat, marosimlarni o'tkazishda umuminsoniy qadriyatlar, bag'rikenglik, mehr-muruvvat, vatanparvarlik kabi yuksak insoniy fazilatlarini ochib berish qobiliyatlariga ega bo'lishi.

Tashkiliy-boshqaruv faoliyatida: zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan unumli foydalangan holda, ishlab chiqarish jarayonlarining monitoringi va sifatini baxolash mexanizmlarini ishlab chiqish;

jamoada ijtimoiy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish va jarayonlarni boshqarish;

ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish va kasbiy faoliyatini mehnat xavfsizligi talablariga mos kelishi borasida ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish;

bajarayotgan ish faoliyati bo'yicha reja tuzish, monitoring va nazorat qilish, amalga oshirilgan ishning natijalarini baxolash qobiliyatlariga ega bo'lishi lozim deb belgilab qo'yilgan.

Tahlil va natijalar. Ma'lumki, pedagogik jarayon ta'lim va tarbiya birligi tamoyili asosida muvaffaqiyatli

amalga oshadi. Ushbu jarayonda ta'lim insonni ulug'lab, uning aqliy kamolotiga xizmat qilsa, tarbiya esa uning hulq-atvori hamda xarakter xususiyatlarini yuqori darajada rivojlantiradi.

Ta'lim va tarbiya birligi integrativ xarakterga ega bo'lib, aql bilan qalbning kamoloti tashxislash, diagnostikada o'z ifodasini topadi. Oliy ta'lim tizimida talabalarni pedagogik, ilmiy-tadqiqot, ma'naviy-ma'rifiy, tashkiliy-boshqaruv faoliyatiga innovatsion texnologiyalar asosida tayyorlash bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning asosini tashkil etadi. O'qituvchilarni kasbiy faoliyatida, uning kasbiy tayyorgarligini diagnostikasi pedagogik faoliyatning muxim komponenti xisoblanadi.

Oliy ta'lim tizimida talabalarining fanlarni o'zlashtirish va shaxsiy-kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishda pedagogik diagnostika imkoniyatlaridan unumli foydalanish mumkin. Pedagogik diagnostika natijalariga asoslanib, talabalarining ta'lim-tarbiyasidagi muammolarini aniqlashda, ularning shaxsiy sifat va fazilatlarini, ijtimoiy va kasbiy zarur sifatlarining shakllanganlik darajalarini muayyan miqdorlarda o'lchash hamda baxolashda, ta'lim-tarbiya tadbirlarining maqsad va yo'nalishlarini belgilashda aniq va maqsadli foydalanish mumkin.

Pedagoglar o'z faoliyatlari jarayonida har bir talabaning individual xususiyatlarini inobatga olib, kasbiy tayyorgarlikni ta'lim va tarbiyani asosiy tamoyillari va barcha talabalarini xisobga olgan holda, amalga oshirishlari kerak bo'ladi. Bu esa, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayoni maxsus o'quv-uslubiy dasturlar asosida, mantiqiy izchil ketma-ketlikda tashkil etilishini talab etadi. Noto'g'ri qo'yilgan tashxis nafaqat mutaxassisning barcha harakatlarining bekor ketishiga balki mavjud muammoni bartaraf qilish imkoniyatini yo'qqa chiqaradi va boshqa, yanada og'irroq muammoni, yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Pedagogik diagnostika asosida aniqlangan salbiy omillarni bartaraf etish, o'qituvchining pedagogik korrektsiya faoliyati jarayonida ham muxim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogikada ta'limning samarasi, ko'p jihatdan, ta'sir ob'ekti xisoblangan talaba shaxsiga qaratilgan, maqsadga yunaltilgan ta'lim va tarbiyaviy ta'sirga bog'liq bo'lib, bu ta'sirning samaradorligi va ta'lim-tarbiya jarayonining jadal sur'atlar bilan borishi esa, pedagogning talabani qay darajada bilishi hamda ular o'rtasidagi o'zaro munosabat bilan belgilanadi. Bunda pedagog tomonidan amalga oshiriladigan yoki qilinishi rejalashtirilgan ta'sirni talaba qabul qilishga qay darajada tayyor ekanligi muxim ahamiyatga ega bo'ladi.

Pedagogik diagnostika: avvalo, individual ta'lim jarayonini qulaylashtiradi ikkinchidan, jamiyat talabidan kelib chiqqan holda, ta'lim-tarbiya natijalarini to'g'ri aniqlashni taminlaydi hamda kafolatlaydi; uchinchidan esa, o'ziga xos ta'lim yo'nalishi va mutaxassislikni oqilona tanlashga katta yordam beradi. Oliy ta'lim tizimida bo'lajak pedagogni mutaxassislikni qanday egallaganliklarini aniqlashga yordam beradi. Pedagogik diagnostika yordamida amaliy, seminar, laboratoriya mashg'ulotlarida kasbiy bilim va ko'nikmalarni egallaganlik jarayoni taxlil qilinadi va ta'lim-tarbiya natijalari yani, kasbiy tayyorgarlik aniqlanadi. Bunda ta'lim-tarbiya natijalarini, kasbiy tayyorgarlik nafaqat sarxisob qilish, balki ularning o'zgarish dinamikasini ham nazarda tutishi lozim.

Pedagogik tadqiqotlarimiz jarayonida pedagogik diagnostikaning mazmuni – ta'lim-tarbiya jarayonida kasbiy tayyorgarlikning samaradorligini, talabaning ta'lim olganlik va tarbiyalanganlik darajalarini hamda ijtimoiy va kasbiy zarur sifatlarining shakllanganligini o'rganishni o'z ichiga olishi aniqlandi. Uning mazmunini qaysi kasbni egallayotganiga qarab kasbning maqsadi va vazifalari asosida kimni tayyorlash: unda qanday sifat va fazilatlar bo'lishi, uni qanday kasbiy vaziyatlarga tayyorlash; bunday vaziyatlarda kim nima

qilishi va qanday vazifalarni bajarishi; pedagog qanday shakl, metod va vositalar orqali yoshlarga ta'sir qilishi kerakligi aniqlanadi.

Oliy ta'lim muassasasida pedagogik diagnostikaning asosiy maqsadi – talabalarni kelajak hayotga kasbga tayyorlash, ularni mustaqil bo'lishga o'rgatish, ijtimoiy muhitda, faoliyatda o'zlarini to'g'ri tuta bilishlari va yaqin istiqboldagi faoliyatlarini maqsadga muvofiq ravishda rejalashtirishlariga yordam berish, barkamol bo'lishga intilish ehtiyojini shakllantirish, zarur bo'lganda esa, ta'lim-tarbiya hamda talabalarining ijtimoiy va kasbiy zarur sifatlarining

rivojlanishi jarayoniga salbiy ta'sir etayotgan yoki ta'sir etishi mumkin bo'lgan omillarni aniqlashdir.

Xulosa va takliflar. O'quv-tarbiyaviy jarayonni takomillashtirishga xizmat qiluvchi pedagogik diagnostika har bir rejali o'quv jarayonining ajralmas qismi xisoblanib, tahsil oluvchi o'quv materialini qanday o'zlashtirayotganini doimo kuzatib boradi, tarbiyaviy jarayondagi muammolarning yechimini topishga harakat qiladi. Mohir pedagog o'quv jarayonida tug'iladigan qiyinchiliklarni boshqalardan ko'ra yaxshiroq tushunadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 10-yanvardagi 3-sonli Qarori asosida, "Oliy ta'lim yo'nalishlari mutaxassislari Klassifikatori"dagi 110000- Pedagogika ta'lim sohasi bo'yicha Davlat ta'lim standarti 4-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015 yil 10 yanvardagi "Oliy ta'lim davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida" 2001 yil 16 avgustdagi 343-sonli qaroriga kiritiladigan o'zgartirish va qo'shimchalar haqida"gi 3-son Qarori, 5-9b.
3. Ashurov M. O. Milliy tarbiya asoslari.-Samarqand: SamDU nashri, 2004.-100 b.
4. Абдуҳакимова М.К. Органи-педагогические основы развития системы дошкольного образования в республике Узбекистан (1991- 2000гг.). ТДПУ-2004; 174с. Дисс. на соис. учен. степ. кан. пед. наук.
5. Abdullayeva B.S. Fanlararo aloqadorlikning metodologik didaktik asoslari. Ped.fan.dok.diss. Toshkent.: TDPU,2006. 263 bet.
6. Valixo'jayeva F.B. Talabalarni MTMda bolalarga estetik tarbiya berishga tayyorlash. //Dissertatsiya. Samarqand – 2005 y., -139 b.